

ks. dr hab. Damian Bednarski, prof. UŚ
Instytut Nauk Teologicznych
Wydział Teologiczny
Uniwersytet Śląski w Katowicach
ORCID: 0000-0002-5063-7785

OCENA DOROBKU NAUKOWEGO DR MAGDALENY JÓŻWIAK

Recenzja została wykonana zgodnie z art. 221 ust. 8 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. 2023 poz. 742, z późn. zm.) na podstawie Uchwały nr 24/2023/2024 Rady Instytutu Nauk Teologicznych Wydziału Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego z dnia 18 marca 2024 r. Oceniając dorobek naukowy oraz aktywność akademicką dr Magdaleny Józwiak brano pod uwagę wymogi zapisane w art. 219 ust. 1-3 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*.

SYLWETKA NAUKOWA I AKTYWNOŚĆ AKADEMICKA

Doktor Magdalena Józwiak jest zatrudniona na stanowisku adiunkta w Katedrze Patrologii Greckiej i Łacińskiej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Konsekwentnie od czasów studiów magisterskich łączy zainteresowania związane z teologią i filologią klasyczną. Na Uniwersytecie Wrocławskim w Instytucie Filologii Klasycznej i Kultury Antycznej w 2009 roku uzyskała stopień magistra filologii klasycznej na podstawie pracy zatytułowanej: „*Kwestie hebrajskie w Księdze Rodzaju*” św. Hieronima. Jednocześnie, w latach 2007-2012 studiowała na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu, uzyskując stopień magistra teologii biblijnej na podstawie pracy magisterskiej z filologii klasycznej. Dodatkowo swój warsztat naukowy doskonaliła poprzez uczestnictwo w dwuletnim kursie języka nowohebrajskiego w Studium Kultury i Języków Żydowskich na Uniwersytecie Wrocławskim (2007-2009). Stacjonarne studia doktoranckie odbyła na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego w Instytucie Studiów Klasycznych, Śródziemnomorskich i Orientalnych w latach 2009-2014. Pod opieką naukową prof. dr. hab. Gościwita Malinowskiego i przy wsparciu promotora pomocniczego dr. Krzysztofa Morty przygotowała rozprawę doktorską pt. „*Komentarz do historii Hioba*” Filipa Prezbitera, i po zdaniu egzaminów i publicznej obronie 13 maja 2014 r. uzyskała stopień doktora nauk

humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa. Warto odnotować, że na wniosek komisji doktorskiej Rada Wydziału PWT we Wrocławiu uhonorowała doktorat wyróżnieniem. Dysertacja, pod tym samym tytułem, została wydana drukiem w 2015 r. w serii „Bibliotheca Biblica” w Wydawnictwie Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej TUM. Ze względu na to, że pozycja ta została już oceniona przez promotora i recenzentów czuję się zwolniony z wyrażania opinii na jej temat, niemniej wyrażam uznanie Autorce, że publikacja weszła do obiegu naukowego. Władze Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, uwzględniając uzyskane przez Habilitantkę magisterium z filologii klasycznej, zezwoliły na to, by studiując teologię magisterską mogła zarazem podjąć studia doktoranckie z zakresu teologii biblijnej na tejże uczelni. Studia te odbyła w latach 2009-2013. Pod opieką promotora ks. prof. dr. hab. Mariusza Rosika oraz promotora pomocniczego ks. dr. Piotra Kota przygotowała rozprawę doktorską pt. *„Job figuram Christi portavit”. Typologia Hiob–Chrystus w anonimowym „Commentarii in Job” na przykładzie komentarza do Hi 29-30*. Dnia 30 maja 2016 r. Rada Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu nadała jej stopień doktora teologii w zakresie teologii biblijnej. W celu pogłębienia znajomości języków biblijnych wzięła udział w kursie języka hebrajskiego i języka greckiego organizowanym w Papieskim Instytucie Biblijnym w Rzymie i uzyskała certyfikat językowy potwierdzający ukończenie warsztatów.

Magdalena Józwiak od ponad dziesięciu lat prowadzi działalność dydaktyczną. W latach 2013-2017 była zatrudniona na stanowisku starszego wykładowcy na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu. W latach 2009-2020 prowadziła zajęcia zleczone w Instytucie Studiów Klasycznych, Śródziemnomorskich i Orientalnych Uniwersytetu Wrocławskiego i w Szkole Języków Antycznych i Orientalnych tejże wszechnicy. Jesienią 2021 roku związała się z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim. Najpierw była zatrudniona na stanowisku asystenta na Wydziale Teologicznym w Katedrze Patrologii Greckiej i Łacińskiej (2021-2022), a obecnie – od 1 stycznia 2023 roku – pracuje na stanowisku adiunkta we wspomnianej wcześniej katedrze w ramach grantu uzyskanego z Narodowego Centrum Nauki pt. *„Ojcostwo fizyczne w pismach autorów wczesnochrześcijańskich”*, którego kierownikiem jest ks. dr hab. Marcin Wysocki, prof. KUL. Ponadto od 2021 roku prowadzi zajęcia zleczone w Szkole języków biblijnych „Lingua Sacra”, która jest związana ze środowiskiem naukowym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Na uwagę zasługuje uzyskanie przez Habilitantkę dwóch doktoratów: z filologii (2014) i teologii (2016). Przed uzyskaniem doktoratu z teologii oddała do druku trzy publikacje: *„Kwestie hebrajskie w Księdze Rodzaju” św. Hieronima. Przekład i komentarz* (2010),

„*Komentarz do historii Hioba*” Filipa Prezbitera (2015) oraz opracowała tekst św. Nicetasa z Remezjany *O czuwaniach sług Boga* (2015). W tym też okresie w czasopismach specjalistycznych ukazały się jej trzy artykuły: dwa poświęcone komentarzom Filipa Prezbitera oraz jeden na temat tekstu św. Nicetasa z Remezjany.

W ocenie aktywności naukowej osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego, a więc samodzielnego pracownika naukowego, nie bez znaczenie jest to, aby zwrócić uwagę na jej zdolność do pracy w grupach badawczych, a do takich należą między innymi zespoły autorskie oraz redakcyjne. Na uwagę zasługuje liczba wystąpień M. Józwiak podczas krajowych i międzynarodowych konferencji naukowych, których było dotychczas 32 (Ostrów Wielkopolski, Gniezno, Lublin, Warszawa, Częstochowa, Opole, Góra Świętej Anny, Kielce, Wigry, Olsztyn, Świdnica, Odolanów). Kilkakrotnie wygłaszała referat podczas dorocznego zjazdu patrologów, a więc wobec wyjątkowego audytorium, które składa się z wielu wybitnych znawców tematyki pism wczesnochrześcijańskich autorów.

Należała do komitetów organizujących wiele konferencji: osiem razy była sekretarzem podczas Międzynarodowych Konferencji Biblijnych organizowanych przez Uniwersytet Wrocławski, a także należała do grona współorganizatorów Ogólnopolskich Konferencji Naukowych na Uniwersytecie Wrocławskim.

Na podkreślenie zasługuje również jej kreatywna działalność w obszarze popularyzacji wiedzy na temat Biblii i twórczości starożytnych pisarzy chrześcijańskich. Kilkakrotnie organizowała warsztaty z języka hebrajskiego biblijnego w ramach Mazel Tov Festival (2013-2018) oraz podczas Festiwalu Kultury Żydowskiej „Simcha” (2014). W 2015 roku na zaproszenie dyrekcji Muzeum Ziemi Kępińskiej przeprowadziła w Kępnie warsztaty z czytania inskrypcji na macewach, organizowała wykłady otwarte na Uniwersytecie Wrocławskim oraz wzięła udział w organizacji na Uniwersytecie Wrocławskim wizyty studyjnej pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych oraz studentów-doktorantów z Instytutu Historii Kościoła i Patrologii KUL. Jest członkiem Stowarzyszenia Biblistów Polskich (od 2014 roku) i Sekcji Patrystycznej przy Komisji Nauki Wiary Konferencji Episkopatu Polski (od 2014 r.). Jest stałym recenzentem w trzech czasopismach „The Biblical Annals” (od 2016, 4 teksty), „Verbum Vitae” (od 2016, 7) i „Vox Patrum” (od 2019, 6). Ponadto opublikowała po jednej recenzji w czasopismach: „Scriptura Sacra” oraz „Świdnickie Studia Teologiczne”. W roku 2022 była recenzentką książki Rolanda Marcina Panczerza – Dydym Ślepy, „*Komentarz do Księgi psalmów*” (*Papirus z Tura*), cz. I: *Ps 20-30 (LXX)*, cz. II: *Ps 31-44 (LXX)* (Kalwaria Zebrzydowska 2022).

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym*, w art. 219 p. 1 stawia osobie ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego wymóg wykazania się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, placówce naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej. Nie ulega wątpliwości, że Magdalena Józwiak jest zaangażowana naukowo w działalność różnych ośrodków w Polsce. Mniej tej aktywności jest na forum zagranicznym. Stwierdzam jednak, że spełnia ona wymóg określony w ustawie dzięki włączaniu się w organizację wydarzeń poza macierzystą uczelnią oraz kontynuowane od kilku lat prace w ramach Sekcji Patrystycznej przy Komisji Nauki Wiary Konferencji Episkopatu Polski.

OCENA OSIĄGNIĘĆ NAUKOWYCH STANOWIĄCYCH PODSTAWĘ WNIOSKU HABILITACYJNEGO

Art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* stwierdza, że osoba ubiegająca się o stopień doktora habilitowanego musi posiadać w dorobku osiągnięcia naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny.

1. Ocena osiągnięcia wskazanego przez Habilitantkę jako główne.

Jako szczególne osiągnięcie – w myśl ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym* – dr Magdalena Józwiak wskazała monografię pt. „*Pieśni o Słudze Pańskim*” w interpretacji św. Hieronima ze Strydonu (Rzeszów 2022, ss. 269). Książka została poddana recenzji wydawniczej przez dwóch profesorów: ks. prof. dr. hab. Krzysztofa Bardskiego oraz ks. prof. dr. hab. Bogdana Czyżewskiego. Rzeszowskie wydawnictwo „Bonus Liber”, w którym ukazała się jej monografia, znajduje się na ministerialnej liście czasopism punktowanych.

Wprawdzie osobie św. Hieronima oraz jego dziełom zostało już poświęconych wiele publikacji, praca ma charakter nowatorski, gdyż jest to pierwsze całościowe opracowanie zbierające Hieronimowe interpretacje *Pieśni o Słudze Pańskim*. Zaznaczyć trzeba, że Habilitantka od początku swojej ścieżki naukowej zafascynowana jest postacią św. Hieronima i jego twórczością egzegetyczną (jego teologii poświęciła swoją pracę magisterską i dziewięć artykułów; o tej fascynacji pisze we *Wstępie*, s. 10). Korzysta w swoich badaniach z metod właściwych dla prac tego typu: metody historycznej i filologicznej ze szczególnym uwzględnieniem elementów naukowej krytyki tekstu biblijnego. Niebagatelną rolę we właściwym podejściu do tematu odgrywa jej wykształcenie, które obejmuje filologię

klasyczną, literaturoznawstwo i teologię. Biorąc na warsztat tekst Hieronimowego komentarza do czterech Pieśni o Słudze Pańskim zdecydowała się – wydaje się, że słusznie – przyjąć najszersze granice dla poszczególnych części Księgi Proroka Izajasza przywołujące „głos” Sługi Jahwe. Istotne z punktu widzenia zainteresowanych osobą i dziełem Hieronima są pytania, na które Habilitantka próbuje odpowiedzieć w toku swego wywodu. Czy jej się to udało i w jakim zakresie? Tą kwestią zajmę się później. W tym miejscu chciałbym zasygnalizować na jakie pytania autorka szuka odpowiedzi: 1) jaka jest wartość egzegetyczna Hieronimowego komentarza do księgi Izajasza?; 2) kim jest w opinii Hieronima ów bezimienny Sługa Pański?; 3) jaka wartość ma komentarz dla dzisiejszych badaczy tej kwestii?

Monografia składa się z trzech rozdziałów. Pierwszy ma charakter ogólny, i choć nie wzbogaca o nic nowego istotnego dotychczasowy stan wiedzy to jednak w sposób integralny i potrzebny wprowadza w prezentację osoby, dzieła i metody egzegetycznej Strydończyka.

Drugi rozdział zawiera tłumaczenie Hieronimowego komentarza *Pieśni o Słudze Pańskim* w tłumaczeniu M. Józwiak oraz krytyczny komentarz do jego analiz passusów z Deutero-Izajasza. Autorka zestawia wypowiedzi Strydończyka z wybranymi tekstami źródłowymi (hebrajska wersja księgi Izajasza, Septuaginta, greckie tłumaczenia Akwili, Symmachusa i Teodocjona, Wulgata, *Vetus Latina*, Biblia ks. Jakuba Wujka). Analiza uzupełniona jest przez zamieszczenie w przypisach różnych lekcji rękopiśmiennych poszczególnych fragmentów.

Najważniejszą część monografii stanowi jej trzeci rozdział, w którym Habilitantka zajęła się analizą typologicznej interpretacji *Sługi Pańskiego* w ujęciu Hieronimowego *Komentarza do księgi Izajasza*. Wymienia ich dziesięć. Sługa Pański zgodnie z tą analizą jest typem: Chrystusa, strzały wybornej, ucznia, baranka i owcy, człowieka cierpiącego na jakąś chorobę, człowieka łagodnego, człowieka przeklętego, człowieka pokornego i biedaka, człowieka empatycznego oraz złoczyńcy. Hieronimowe skojarzenia prowadzą się do kilku motywów. Wszystkie wszakże porównania ostatecznie odnoszą się do Jezusa Chrystusa, także gdy mowa o strzale wybornej (bo choć Bóg „posługuje się” różnymi strzałami, np. apostołowie, prorocy, to jednak to „wyborną strzałą jest Jezus), uczniu (Jezus jako „uczeń” w relacji do „mistrza” – Boga Ojca), baranki i owcy (Jezus jako owca/baranek prowadzony na rzeź), człowieku cierpiącym na jakąś chorobę (odniesienie do człowieczeństwa i cielesności Jezusa), człowieku łagodnym (Jezus zawsze dąży do ocalenia tego, co zagrożone unicestwieniem), człowieku przeklętym (nawiązanie do śmierci Jezusa, której forma – ukrzyżowanie – uchodziła za hańbiącą), człowieku pokornym i biednym (narodzenie Jezusa w ubóstwie i pokorze Betlejem), człowieku empatycznym (na kartach Ewangelii niejednokrotnie odnajdujemy frazy

wskazujące na to, Jezus ujawnia swoje uczucia), złoczyńcy (Jezus na krzyżu został zaliczony w poczet złoczyńców). Jedna uwaga: autorka pisze o „człowieku cierpiącym jakąś chorobę”. Wydaje się, że winno być: „człowiek cierpiący na jakąś chorobę” (s. 135).

Habilitantka wzięła na warsztat naukowy najobszerniejszy ze znanych komentarzy biblijnych św. Hieronima. To aż osiemnaście ksiąg, które przez specjalistów uważane są za szczyt jego egzegetycznych poszukiwań (tak między innymi określał to dzieło Manlio Simonetti, wybitny włoski patrolog, laureat Nagrody Ratzingera w 2011 r.). Cenne uzupełnienie monografii stanowią zamieszczone w aneksie tabele różnic językowych, czyli studium porównawcze czterech przekładów na język łaciński *Pieśni o Słudze Pańskim*. Jest to niezwykle interesujące zestawienie poszczególnych wariantów tekstów, w którym Pani Józwiak zaznaczyła istotne różnice pomiędzy wersjami: Hieronimowego tłumaczenia tekstu hebrajskiego, Hieronimowego tłumaczenia Septuaginty, Wulgaty i tekstu Vetus Latina.

Autorka monografii, moim zdaniem całkowicie słusznie, zauważa, że św. Hieronim stosuje dwa sposoby egzegezy: literalną i alegoryczną. Tę pierwszą przyjmuje dla wyjaśnienia pewnych wydarzeń i realiów historycznych z dziejów Izraela (zwyczaj, botanika, zoologia). Egzegezę alegoryczną „uruchamia”, gdy chce porównać Sługę Jahwe do Chrystusa i Kościoła. Jak wnioskuje Habilitantka, swoją egzegezę alegoryczną Strydonita opiera na tłumaczeniu LXX lub innym greckim przekładzie heksapłarnym oraz sięgając po komentarze biblijne greckich Ojców Kościoła. Czy jest możliwe, by jednoznacznie stwierdzić, o jakie przekłady heksaplarne może chodzić przy poszczególnych fragmentach dzieła Izajasza w egzegezie św. Hieronima?

Daje się odczuć, że Habilitantka, która ma wykształcenie zarówno teologiczne, jak i filologiczne, z gracją porusza się w przestrzeni analizy komentarza Księcia Egzegetów, nie unikając wytknięcia mu błędów w zakresie etymologii, dodajmy, błędów, które dziś jawią się jako kuriozalne, ale których nie mógł uniknąć ani św. Hieronim, ani inni autorzy jemu współcześni, gdyż nie mieli dostępu do wiedzy będącej do dyspozycji współczesnym badaczom tych zagadnień.

Jak słusznie zauważa Magdalena Józwiak tekst komentarza ujawnia stosunek św. Hieronima do przedstawicieli narodu żydowskiego. Pisze we wnioskach na zakończenie monografii: „w żaden sposób nie akcentuję jej, by pochwalić bądź zganić zasadność Hieronimowych poglądów, lecz wskazuję na nią ze względu na fakt, iż jest jedną z cech dystynktywnych *Komentarza do Księgi Izajasza*” i podkreśla, że „jedynym powodem, dla którego [Strydończyk] trudził się nad przekładem Biblii z języka oryginalnego była chęć

powstrzymania Żydów przed zarzucaniem Kościołowi fałszowania Biblii”. Pojawia się pytanie: gdzie, w jakim dziele, w którym tekście św. Hieronim wprost o tym pisze?

Biorąc pod uwagę to, że św. Hieronim ewidentnie preferuje model utożsamienia Sługi Pańskiego z Chrystusem (jawne to jest od samego początku, od komentarza do pierwszych wersów pierwszej pieśni aż do samego końca), Habilitantka wymienia i omawia poszczególne alegorie. Odnosząc się do tego słusznie i w sposób klarowny zreferowała działalność Sługi Pańskiego w świetle osoby i misji Jezusa Chrystusa. Dokonała tego w czterech punktach. Po pierwsze, podkreśla, że ów *Sluga* – Chrystus wybrany został przez Boga jeszcze w łonie matki i napełniony Bożym duchem. Choć – jak tłumaczy św. Hieronim – nie było to wcale oczywiste w chwili zapisania słów przez autora biblijnego, wypełnienie swe znalazły one w Jezusie Chrystusie, gdy archanioł Gabriel we śnie objawił Józefowi: „I nazwiesz go imieniem Jezus, on bowiem przyniesie zabawienie dla ludu swego” (Mt 1, 21).

Druga zaakcentowana przez Habilitantkę kwestia odnosi się do zadań, jakie ma do spełnienia *Sluga Pański*. Jego misja obejmuje: ogłoszenie nowego Prawa dla wszystkich narodów (Ewangelia), oznajmianie i pokazywanie światu Boga, odpuszczaniu grzechów, wypędzanie złych duchów, „nawrócenie Jakuba”, podźwignięcie kraju po katastrofie narodowej, uwolnienie wygnańców oraz podźwignięcie narodu z upadku moralnego. Św. Hieronim odczytuje tekst w kluczu mesjańskim i nie wątpliwości, że wszystkie te zadania wypełnił Jezus Chrystus.

Trzecią myślą teologiczną wyłuskaną przez Habilitantkę z komentarza Hieronimowego jest idea zastępczej ofiary za grzechy. *Sluga Pański* – Jezus Chrystus jest pokazany jako kapłan składający w ofierze siebie samego, a doświadczane przez niego cierpienie ma charakter odkupieńczy. Wreszcie, i to czwarta myśl zawarta w konkluzji Autorki, odnosi się do tego, że na końcu Bóg ofiaruje owemu *Sludze* nagrodę w postaci wiecznej chwały i potomstwa na wieki. Habilitantka zwraca uwagę na ciekawą paralelę, którą Strydończyk zawarł w komentarzu do Iz 53, 10b-11, gdy wskazuje, iż jak kiedyś Chrystus, siedząc głodny i spragniony przy studni jakubowej, nasycił się wiarą Samarytanki, tak po swej śmierci będzie się sycił wiarą wspólnot, które założą jego apostołowie. Ten obraz odnajdujemy w Ewangelii, gdy uczniowie Chrystusa wrócili z miasta z zakupionym pożywieniem i zapraszają Jezusa do spożycia posiłku, On – tak to przynajmniej tłumaczy Hieronim – nie chciał nic jeść, bo nasycił się już wiarą kobiety, która zaspokoiliła głód realny.

Hieronim nie jest prekursorem mesjańskiej interpretacji Pieśni o Słudze Pańskim. Niemniej, słusznie Habilitantka wnioskuje, że jego zasługi w interpretacji Pisma Świętego, w tym komentarze do prorocstwa Izajaszowego, są niezaprzeczalnie wybitne. Wskazują na to:

oryginalność niektórych tłumaczeń (przekonują o tym rozważania filologiczne i zestawienie dostępnych św. Hieronimowi źródeł) i jego konsekwencja w pracy nad tekstem biblijnym.

Za Magdaleną Józwiak można sobie zadać pytanie: co nowego i w jakim stopniu wnosi *Komentarz do Księgi Izajasza* dla współczesnych badań podejmowanych przez biblistów, patrologów czy filologów klasycznych? Obok tego pytania nie można przejść obojętnie oceniając także przydatność pracy Habilitantki. W jakim stopniu jej trud przekładu i przygotowania krytycznego aparatu naukowego można przekuć na praktyczną pomocą dla zajmujących się odkrywaniem sensu *Pieśni o Słudze Pańskim*? Niewątpliwie wartością jest to, że Hieronim wskazuje konkretne metody czytania Pisma Świętego i wydobywa na światło dzienne zagadnienia wykraczające poza ramy czasu.

Papież Benedykt XVI podczas katechez wygłaszanych w ramach audiencji generalnych w latach 2007-2008 przybliżył cały zastęp Ojców Kościoła i teologów pierwszych wieków. Mówiąc o św. Hieronimie wskazał jak wielką wartością jest to, że sięgał ów autor do tekstów oryginalnych, w których spisane zostały księgi biblijne, a podejmując wyzwanie ich komentowania nie ignorował różnych, nieraz bardzo odmiennych spojrzeń na ten sam fragment Pisma Świętego. W jednej z katechez papież przytoczył słowa samego Hieronima, który tak przedstawiał swój punkt widzenia, tłumacząc konieczność prezentowania różnych opinii, „tak aby roztropny czytelnik, po przeczytaniu różnych wyjaśnień i zapoznaniu się z wielorakimi opiniami – które należy przyjąć lub odrzucić – osądził, która jest najbardziej wiarygodna, i – niczym doświadczony bankier – odrzucił fałszywą monetę” (*Contra Rufinum* 1,16).

Na docenienie, a nie jest to bez znaczenia w kontekście recenzji dorobku kandydata do stopnia doktora habilitowanego, czyli naukowej samodzielności, zasługuje godny najwyższych słów uznania aparat naukowy dr Magdaleny Józwiak, który swój najlepszy wyraz znalazł w precyzyjnie sporządzonych przypisach.

Z niekłamana satysfakcją stwierdzam, że Habilitantka przygotowując recenzowane i wskazane przez Nią jako główne osiągnięcie naukowe opracowanie wykazała się dojrzałym i adekwatnym do stopnia naukowego doktora habilitowanego warsztatem naukowym. Zdołała także w pełni zmierzyć się z pytaniami postawionymi w momencie przystępowania do opracowania dzieła św. Hieronima i osiągnąć postawione przed sobą cele.

2. Ocena osiągnięcia drugiego: cyklu artykułów.

W swoim autoreferacie Habilitantka nie wskazuje wyraźnie, jakie jest drugie osiągnięcie, które należałoby ocenić zgodnie z wymogami przyjętymi przez art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. Biorąc jednak pod

uwagę treść autoprezentacji, można przyjąć, że jest nim „cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych”. Scharakteryzuję je, a następnie wskażę, co moim zdaniem zasługuje na wyróżnienie i ocenę, czy i w jakim stopniu, spełniają one zadość wymogom stawianym ubiegającym się o stopień doktora habilitowanego.

Habilitantka opublikowała cztery monografie naukowe. W pierwszej z nich zajęła się *Questiones Hebraicae in Genesim* św. Hieronima: „*Kwestie hebrajskie w Księdze Rodzaju*” św. Hieronima. *Przekład i komentarz* (Wrocław 2010, ss. 203) Dokonała klarownego i pierwszego na język polski przekładu łacińskiego tekstu, opatrując go odpowiednim komentarzem we wstępie i w przypisach. Podkreślić należy, że choć w momencie publikacji monografii co dopiero rozpoczynała swoją drogę naukową, dość swobodnie porusza się w zawiłościach łaciny, a niekiedy także greki i hebrajskiego. Równie cenne są wnikliwe uwagi w kwestiach szczegółowych, zawarte w przypisach. W drugiej swej publikacji zajęła się oceną wartości egzegetycznej *Komentarza do historii Hioba*, którego autorem jest Filip Prezbiter (Wrocław 2015). Szczególna wartość tej monografii zawiera się w tym, że jest ona pierwszym opracowaniem poświęconym temu zagadnieniu. Autorka skupiła się na przeanalizowaniu etymologiczno-semantycznej warstwy tekstu, a także nie lekceważąc omówienia wybranych zagadnień symboliczno-alegorycznych zawartych w komentarzu Filipa, usystematyzowała wiedzę odnoszącą się do tegoż tekstu. Trzecią publikację Habilitantka poświęciła krótkiemu tekstowi św. Nicetasa z Remezjany *O czuwaniach sług Bożych* (Wrocław 2015, ss. 53). Czwarte na liście publikacji M. Józwiak znalazło się tłumaczenie anonimowego dzieła „*Komentarz do Księgi Hioba*” (*Commentarii in Job*), czyli epitoma „*Komentarza do historii Hioba*” Filipa Prezbitera (Wrocław 2018, ss. 454). Przydatność tego dzieła dla zainteresowanych tekstami patrystycznymi polega na tym, że M. Józwiak w swych badaniach rozdziela dwa utwory *Commentarii in Job* – anonimowego autora (autorstwo przypisane św. Hieronimowi) od *In historiam Job commentariorum libri tres* – autorstwa Filipa Prezbitera. Dotychczas większość badaczy utożsamiała te teksty, a Habilitantka odważnie przytacza argumenty wskazujące na ich odrębność.

Magdalena Józwiak jest autorką 17 artykułów naukowych opublikowanych w wysoko punktowanych czasopismach krajowych: „*Vox Patrum*” (10 artykułów), „*Collectanea Theologica*” (1), „*Biblica et Patristica Thoruniensia*” (2), „*Verbum Vitae*” (1), „*Teologia Patrystyczna*” (1) oraz zagranicznych: „*Studia Patristica*” (2).

Dziewięć z nich poświęconych jest osobie i dziełu św. Hieronima:

1) „*Princeps exegetarum*” a język hebrajski na podstawie „*Quaestiones Hebraicae in Genesim*”. W tekście, biorąc pod uwagę jeden z ważnych komentarzy św. Hieronima,

przedstawione zostało to jak św. Hieronim radzi sobie jako tłumacz Biblii z języka oryginalnego na łacinę.

2) *Gomer – antyideal żony czy wzorcowa metafora relacji oblubieńczej na podstawie Hieronimowego komentarza do Oz 1-3?* W artykule ukazane zostało Hieronimowe stanowisko wobec prostytutki Gomer – żony proroka Ozeasza. Najpierw opisano zagadnienie ideału kobiety w rozumieniu św. Hieronima, a następnie przedstawiono obraz Gomer w Hieronimowym komentarzu do Oz 1-3. Autorka w ciekawy sposób podjęła próbę odpowiedzi na pytanie, jak Książę Egzegetów – człowiek pryncypialny i konserwatywny – poradził sobie z przekazem biblijnym, według którego Gomer nie tylko, że nie jest mężatką to jeszcze jest prostytutką!

3) *„Sluga Jahwe” w interpretacji św. Hieronima.* Artykuł stanowi przyczynek do monografii, którą Habilitantka przedstawiła do oceny jako główne osiągnięcie w ubieganiu się o stopień doktora habilitowanego.

4) *„Non intelligis stultitiam tuam impudentiae copulatam”. Św. Hieronim contra Pelagiusz.* Z pism św. Hieronima autorka wyłuskała jego postawę i sposób reakcji na zjawisko pelagianizmu, jak i na osobę samego Pelagiusza. Za bazę źródłową dla opracowania zagadnienia przyjęła Hieronimowe *Dialogus adversus Pelagianos*.

5) *„Ni w dzień, ni w nocy nie odpoczywa: zawsze albo coś czyta albo pisze” (Sulp. Sev. „Dial”. 1,9,5).* Słów kilka o egzegezie biblijnej św. Hieronima. Na wybranych przykładach omówione zostały cechy charakterystyczne egzegezy biblijnej św. Hieronima.

6) *Hieronim ze Strydonu jako „vir trilinguis” na przykładzie komentarza do Iz 7,10-16.* W tekście autorka zgłębiła sens Hieronimowego komentarza do Iz 7,10-166, poszukując jednocześnie odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób Strydończyk interpretował „proroctwo o Emmanuelu”.

7) *„Illuminatrix – stella maris – domina? (św. Hieronim). Patrystyczna interpretacja imienia Maria – wybrane hipotezy.* W artykule autorka przedstawiła wybrane patrystyczne interpretacje na temat imienia Maria, opierając się głównie na przekazie Hieronima. Etymologie zaproponowane przez Strydończyka (Maria = illuminatrix/illuminata/illuminant me isti, smyrna maris, stella maris, amarum mare, domina) skonfrontowała z dzisiejszym stanem wiedzy o językach semickich i zestawiała je z greckimi *Onomastica sacra*.

8) *Serafiny w egzegezie biblijnej św. Hieronima ze Strydonu.* Pochylając się nad *Komentarzem do Księgi Izajasza*, w której Strydończyk zaanalizował między innymi Iz 6,1-31 oraz 6,6-7, autorka zajęła się ukazaniem zagadnienia odnoszącego się do serafinów.

9) *A lion in the biblical exegesis of St Jerome of Stridon on the example of „Commentary of the Book of Amos”*. Celem zasadniczym tego artykułu stała się analiza egzegetycznych refleksji św. Hieronima na temat pięciu fragmentów Księgi Amosa, które wspominają o lwie. W artykule przedstawiono również inne wybrane świadectwa pisarzy chrześcijańskich na temat tego drapieżnika, ponieważ komentarze Strydończyka są mocno zakorzenione w egzegezie greckich Ojców Kościoła.

Magdalena Józwiak konsekwentnie od początku swej drogi naukowej w kolejnych artykułach dzieli się rezultatami swoich badań, które są poświęcone wybranym kwestiom egzegetycznym, tekstualnym i translatorskim w twórczości św. Hieronima. Na uwagę zasługuje to, że wiele tekstów tłumacza Wulgaty Magdalena Józwiak tłumaczy na język polski po raz pierwszy włączając je w szerszy obieg naukowy i przybliżając jego komentarze nieznanym języka łacińskiego. Cykl artykułów, w których zajmuje się twórczością św. Hieronima spełnia w mojej ocenie wymóg określony przez Art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, który mówi o wykazaniu się osiągnięciem stanowiącym znaczny wkład w rozwój teologii.

Ponadto w kilku tekstach Habilitantka zajmuje się dziełami anonimowymi, oraz komentarzami sporządzonymi przez Filipa Prezbitera, św. Nicetasa z Remezjany i Anastazego z Synaju. Oprócz tego Habilitantka opublikowała trzy artykuły w monografiach wieloautorskich oraz jedno hasło – „Filip Prezbiter” – w *Nowym słowniku wczesnochrześcijańskiego piśmiennictwa* (Poznań 2018, wydanie 2). Na swoim koncie ma także sześć artykułów popularnonaukowych i sprawozdań ze zjazdów patrystycznych.

WNIOSEK KOŃCOWY

W mojej opinii należy pogratulować Pani Magdalenie Józwiak wytrwałości w przybliżaniu dziedzictwa św. Hieronima i wyrazić nadzieję, że to nie ostatnie jej słowo w tej kwestii, a raczej otwarcie furtki, przez którą wkracza do „ogrodu biblijnego”, by sprowokowana i zachęcona przez „Księcia Egzegetów” z konsekwencją zajmowała się przybliżaniem bogactwa myśli Ojców Kościoła.

Na podstawie przeglądu dorobku Habilitantki, a także szczegółowej analizy wskazanych przez nią publikacji, które można traktować jako „znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny”, stwierdzam, że Magdalena Józwiak spełnia wszystkie ustawowe wymogi niezbędne dla przyznania jej tytułu naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie

nauk teologicznych. Do wniosku tego skłaniają mnie przede wszystkim następujące czynniki: wysoki poziom publikacji naukowych, nowatorski charakter publikacji przedstawionej jako osiągnięcie w ubieganiu się o stopień doktora habilitowanego, konsekwencja w prezentowaniu dzieł i biblijnych komentarzy św. Hieronima oraz aktywne zaangażowanie na polu dydaktycznym, organizacyjnym i popularyzatorskim.

Rekapitulując powyższe uważam, że przedłożony mi do oceny dorobek naukowy Habilitantki, spełnia kryteria, które zostały określone w art. 219 ust. 1 pkt. 1-3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. 2023 poz. 742, z późn. zm.) i stanowi w moim przekonaniu istotny i znaczący wkład Habilitantki w rozwój wskazanej dyscypliny naukowej. Dlatego z przekonaniem wnoszę do powołanej w dniu 18 marca 2024 r. roku Komisji Habilitacyjnej o podjęcie uchwały i skierowanie wniosku do Rady Instytutu Nauk Teologicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II o nadanie dr Magdalenie Józwiak stopnia doktora habilitowanego nauk teologicznych.

ks. dr hab. Damian Bednarski, prof. UŚ

Katowice, 21 maja 2024 r.